

تحلیل مضامین پیشرفت سیاسی الهی در سوره مائده

هاشم صمدی^۱، غلامرضا بهروزی لک^۲

۳۵

دوره ۱۳، شماره ۳، پیاپی ۳۵
پاییز ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۲-۱-۲

تاریخ پذیرش:
۱۴۰۲-۹-۲۳

مصص: ۹۴-۷۷

شابا چاپی: ۵۵۹۹-۲۳۲۲

رتبه علمی

ب

پژوهشی، صنعت گواهی، در:
JOURNALS.MSRT.IR

چکیده

قرآن کریم به عنوان کتاب هدایت می‌تواند بهترین الگوی پیشرفت همه‌جانبه برای جامعه انسانی باشد. این پیشرفت نوعی از حرکت رو به جلو می‌باشد. در پژوهش سوره مائده با روش تحلیل به مضمون که یکی از شیوه‌های تحلیل محتوی کیفی است و اعتبار داده‌ها صرفاً به استناد قواعد تفسیری متن بر اساس روش تفسیر موضوعی انجام شده و هدف از این اقدام دستیابی به الگوی پیشرفته سیاسی الهی می‌باشد که در نهایت به ۶۰ مضمون پایه از آیات مورد نظر و ۱۶ مورد مضامین سازمان دهنده و ۴ مورد به مضامین فراگیر رسیدیم که شامل محوریت کتاب و احکام الهی، محوریت امام و رهبر الهی، نقش و عملکرد انسان‌ها، تصدیق پیشرفت سیاسی الهی در کتب آسمانی، هدایت و عنایت الهی، برتری الگوی پیشرفت سیاسی اسلام بر دیگر الگوها، لزوم پایبندی به تقوی می‌باشد و در گام بعدی مضامین مذکور به مضامین فراگیر تبدیل می‌شوند. نتیجه اینکه در این تحقیق به الگوی پیشرفت سیاسی الهی در جامعه اسلامی در سوره مائده رسیدیم. تحلیل مضمون با رعایت قواعد تفسیری منافاتی با روش اجتهادی علامه طباطبایی در تفسیر المیزان ندارد. فقط در اینجا دلالت‌های مستقیم و غیرمستقیم متن استخراج می‌شود.

واژگان کلیدی:

قرآن، الگو، پیشرفت، توسعه، سیاست، سوره مائده

۱. دانشجوی دکتری، قرآن و علوم سیاسی، جامعه المصطفی، قم، ایران

۲. استاد، گروه مطالعات سیاسی، دانشگاه باقر العلوم (ع) قم، ایران، (نویسنده مسئول)، blak@bou.ac.ir

۱. بیان مسئله

تقریباً تمام سوره های قرآن کریم برای پیشرفت سیاسی الهی بشر آیاتی را به خود اختصاص داده است و سوره مائده از جمله آن سوره است که به مسائل اجتماعی و سیاسی و آینده بشر پرداخته. اما سوال مهمی که این جا مطرح می شود در بهره برداری از آموزه های قرآنی و رهبری و امامت انبیاء و اولیاء الله و ویژگیهایی مثل عصای موسی و خرق عادت وجود دارد که متفاوت از علم الدراسه است. روش ما در این تحقیق تحلیل به مضمون می باشد یعنی ما تلاش می کنیم یک الگوی مناسب پیشرفت سیاسی الهی از این سوره با روش تحلیل به مضمون کشف کنیم. لذا در ابتدا مضامین پایه را شناسایی می کنیم. این طرح از این جهت اهمیت دارد که مسیر جدیدی برای الگو گرفتن از قرآن کریم باز می کند.

۲. پیشینه پژوهش:

در این مسئله (الگوی پیشرفت سیاسی در قرآن کریم) به شکل کشف الگو تمدنی از قرآن کریم در این دو سوره بر اساس تحلیل به مضمون تا الان کاری صورت نگرفته است. البته در مورد محتوی سوره مائده تفاسیر زیادی و مقاله های نوشته شده است.

ادبیات نظری پژوهش:

با توجه به مضمون نهایی سوره یعنی «الگوی پیشرفت سیاسی الهی در جامعه اسلامی» در اینجا دو مفهوم کلیدی پیشرفت و پیشرفت سیاسی را توضیح می دهیم.

پیشرفت نوعی حرکت است. حرکتی که رو به جلو است. لذا ارکان شش گانه حرکت را باید لحاظ نمود که شامل مبداء - مسیر حرکت - عامل حرکت - متحرک یا برنامه حرکت - زمان حرکت - غایت حرکت و مقصد حرکت می شود در فلسفه اسلامی ارکان شش گانه حرکت عملاً مطرح شده است. برخی از محققان و صاحب نظران هم چون دکتر نجف لک زایی نیز تلاش کرده اند از این الگوی حرکت در تحلیل پیشرفت سیاسی استفاده کنند. حرکت انسان از همین مکان و زمان شروع می شود ولی پایان آن این عالم نیست و پس از مرگ با حرکت روح ادامه دارد. بنابراین دولت ها باید در برنامه ریزی پیشرفت علاوه بر نیازهای مادی به نیازهای معنوی انسان ها توجه کنند.

این پیشرفت سیاسی یا توسعه سیاسی تا چه حد می تواند تمدن دول غربی چینی و روسی و هندوستانی و... لیبرال دمکراسی را به دنبال خود بکشاند؟ در جواب این سوال ما باید توجه کنیم به فرمایشات مقام معظم رهبری که می فرمایند «جمعیت یک میلیارد و چند صد میلیون مسلمان که نامش امت اسلامی است دارای فرهنگی غنی با میراثی زخار و همراه با شکوفایی و درخشندگی استثنایی است امروز به نظر ما مهمترین مسأله ی دنیای اسلام، مسأله ی اتحاد است. اگر این اتحاد انجام شد، ما پیشرفت علمی و سیاسی می توانیم پیدا کنیم.» (گفتار پنجم، بیانات در دیدار اندیشمندان و علمای کشورهای اسلامی شرکت کننده در نوزدهمین کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی، ۱۳۸۵/۵/۳۰) در این مقاله ما به دنبال این هستیم. دیدگاه اسلام و دیدگاه جهان غرب را در مورد توسعه سیاسی و پیشرفت سیاسی بیان کنیم. (قاضی زاده، کاظم سیاست و حکومت در قرآن، سال نشر ۱۳۸۹ اگر خواسته باشیم ظرفیت های قرآن کریم برای توسعه سیاسی و مباحث روز دنیای امروز بسنجیم باید به انقلاب اسلامی ایران و رهبری امامین انقلاب و قرآن توجه کنیم.

سوره مائده از سور مدنی می باشد که در آخرین روزهای حیات پیامبر عظیم الشان اسلام نازل شده است. بیشتر بحث های مربوط به آینده جامعه اسلامی و نحوه اداره آن و تمدن اسلامی بحث کرده است.

۰۳. روش پژوهش

بعد از گردآوری داده‌های پژوهش به تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌پردازیم. برای رسیدن کشف مجهولات داده‌ها از دو طریق می‌توان عمل نمود. ۱- تجزیه و تحلیل کمی ۲- تجزیه و تحلیل کیفی، روش ما در این مقاله تجزیه و تحلیل کیفی است و از روش‌های کیفی، تحلیل به مضمون است که یک روش عام با نگاه تفسیری دنبال شده است و عملاً در تحلیل مضمونی دلالت‌های مستقیم و غیرمستقیم متن مورد توجه قرار می‌گیرد. و مراحل پنجگانه ذیل را به ترتیب اجراء می‌کنیم ۱- تتبع و نمایه زدن به آیات قرآن کریم ۲- تبویب داده‌ها ۳- تشکیل شبکه‌ای معنایی و تفسیر داده‌ها ۴- جمع‌آوری و نتیجه‌گیری داده‌ها. ۵- جری و تطبیق داده‌ها، بنابراین این طرح از این جهت اهمیت دارد که مسیر جدیدی برای الگو گرفتن از قرآن کریم باز می‌کند با این روش می‌توان در مباحث قرآن کریم به قواعد متنی و تفسیری تمسک نمود و به استخراج مضامین پایه و مضامین سازمان‌دهنده و همچنین مضامین فراگیر که وسعت دایره معنایی آنها خیلی وسیع‌تر مضامین سازمان‌دهنده است. استخراج می‌گردند و در نهایت ما از مضامین فراگیر به هدف اصلی خود از پژوهش که کشف و استخراج معنایی جدید در تحقیق می‌رسیم. تفاوت اصلی روش تحلیل به مضمون با سایر روش‌های کیفی این است که این روش به چهارچوب نظری از پیش تعیین‌شده‌ای وابسته نیست و در واقع حکایت از یک کشف دارد (عابدی و جعفری، روش تحقیق ص ۱۵۸، سال ۱۳۹۰) غرض مقاله صرفاً دلالت‌های موجود در سوره مائده برای پیشرفت سیاسی الهی است. پیشینه این تحقیق براساس تحلیل به مضمون تا الان کاری صورت نگرفته است البته در مورد محتوی سوره مائده تفاسیر و مقاله‌های زیادی نوشته شده است.

جدول شبکه مضامین پیشرفت سیاسی الهی سوره مائده

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	لزوم حکم بین مردم بر اساس کتاب الهی و عدم پیروی از هوا و هوس مردم در امر پیشرفت سیاسی الهی (۴۸)	محوریت کتاب و احکام الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی	ارکان پیشرفت سیاسی الهی
۲	هدایت کتاب الهی به راههای درست (سبل السلام) پیشرفت سیاسی برای طالبان رضوان الهی و خارج نمودن آنان از ظلمات به سوی نور و صراط مستقیم (۱۶)		
۳	ابتلا و آزمون جامعه توسط خداوند با احکام الهی در فرایند پیشرفت سیاسی الهی (۹۴)		
۴	پذیرش ولایت خدا و رسول عامل پیروزی حزب‌الله در امر پیشرفت سیاسی الهی (۵۶)	محوریت امامت و رهبری در امر	

پیشرفت سیاسی الهی	پیشرفت سیاسی الهی	۵	بشیر و نذیر بودن پیامبر اسلام در امر پیشرفت سیاسی الهی بعد از فترت در نبوت (۱۹)	
		۶	لزوم اطاعت از خداوند و رسولش و برحذر بودن از نواهی وی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۹۲)	
		۷	معرفی صاحبان ولایت و رهبری در جامعه پیشرفته سیاسی الهی (۵۵)	
		۸	ابلاغ امامت در جامعه پیشرفته سیاسی الهی شرط تحقق رسالت پیامبر اکرم (ص) (۶۷)	
ارکان پیشرفت سیاسی الهی	نقش عملکرد انسان‌ها در امر پیشرفت سیاسی الهی	۹	پذیرش توبه توسط خداوند در امر پیشرفت سیاسی الهی برای گناهکاران توبه‌کار و اصلاح‌کننده (۳۹)	
	۱۰	لازمه رستگاری در جامعه پیشرفته سیاسی الهی دوری کردن از پلیدی خمر و شراب، قمار، بتان و امور پلید و ناشایست (۹۰)		
برتری الگوی پیشرفت سیاسی الهی	برتری الگوی پیشرفت سیاسی الهی بر دیگر الگوها	۱۱	برتری حکم الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۵۰)	
		۱۲	لزوم هماهنگی پیشرفت سیاسی با حاکمیت الهی بر آسمان‌ها و زمین و قدرت فراگیر خداوند (۱۲۰)	
		۱۳	مبسوط بودن قدرت خدا در امر پیشرفت سیاسی الهی (۶۴)	
		۱۴	اکمال دین و نعمت در امر پیشرفت سیاسی الهی و رضایت خداوند از اسلام به مثابه پیشرفت سیاسی الهی (۳)	
	برتری الگوی پیشرفت سیاسی الهی	تصدیق پیشرفت سیاسی الهی در کتاب‌های آسمانی پیشین	۱۵	هدایت‌گری تورات در امر پیشرفت سیاسی الهی و حکم انبیای بعدی و علما و ربانیون بر اساس آن (۴۴)
			۱۶	تبیین بسیاری از ابعاد مخفی شده پیشرفت سیاسی الهی توسط اهل کتاب از سوی پیامبر اسلام (۱۵)
			۱۷	روشنی‌بخشی و تبیین‌گری کتاب الهی برای پیشرفت سیاسی الهی (۱۵)
			۱۸	لازمه صلاحیت‌یابی اهل کتاب در امر پیشرفت سیاسی الهی، اقامه کتب آسمانی تورات و انجیل در جامعه (۶۸)

		تصدیق قرآن کریم بر الگوی پیشرفت سیاسی الهی در کتب آسمانی پیشین و برتری بر آنها (۴۸)	۲۰
	هدایت و عنایت الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی	لزوم یادآوری نعمت الهی در پیشگیری از تعدی دشمنان در امر پیشرفت سیاسی الهی (۱۱)	۲۱
برتری الگوی پیشرفت سیاسی الهی	هدایت و عنایت الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی	امداد و نصرت الهی برای غلبه بر دشمنان در فرایند پیشرفت سیاسی الهی (۲۳)	۲۲
		عدم سخت‌گیری خداوند در امر پیشرفت سیاسی الهی و اراده خداوند برای تطهیر و اتمام نعمت (۶)	۲۳
		هدایت کتاب الهی به راه‌های صحیح پیشرفت سیاسی برای طالبان رضوان الهی و خارج نمودن آنان از ظلمات به سوی نور و صراط مستقیم (۱۶)	۲۴
		صیانت خداوند از ابلاغ رسالت الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۶۷)	۲۵
بایسته‌ها و شرایط پیشرفت امر سیاسی الهی	لزوم پای‌بندی به تقوی و عهد و پیمان الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی	لزوم همکاری بر اساس نیکوکاری و تقوی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۲)	۲۶
		لزوم رعایت تقوی الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۴)	۲۷
		لزوم رعایت تقوی و توکل بر خداوند در امر پیشرفت سیاسی الهی (۱۱)	۲۸
		لزوم یادآوری نعمت الهی و میثاق اخذ شده الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۷)	۲۹
		لزوم خشیت از خدا و نترسیدن از کافران در امر پیشرفت سیاسی الهی (۳)	۳۰
	عدم ترس از مردم و لزوم ترس از خداوند در امر پیشرفت سیاسی الهی (۴۴)	۳۱	

		لزوم قیام برای خدا و گواهی بر اساس قسط و عدالت در امر پیشرفت سیاسی الهی (۸)	۳۲
	پای‌بندی به قسط و عدل در امر	عدم تعدی از احکام الهی در جامعه پیشرفته سیاسی الهی در بهره‌مندی از طیبات حلال (۸۷)	۳۳
	پیشرفت سیاسی الهی	لازمه رستگاری در جامعه پیشرفته سیاسی الهی دوری کردن از پلیدی خمر و شراب، قمار، بتان و امور پلید و ناشایست (۹۰)	۳۴
		عدم تعدی به دیگران به خاطر خصومت در امر پیشرفت سیاسی الهی (۲)	۳۵
بایسته‌ها و شرایط پیشرفت امر سیاسی الهی	لزوم رعایت حرمت انسان‌ها	حرمت انسان و حرام بودن قتل نفس در جامعه پیشرفته سیاسی الهی (۳۲)	۳۶
	در امر پیشرفت سیاسی الهی	لزوم مراقبت از خود و عدم ضرر ضلالت دیگران در صورت هدایت مومنان در جامعه پیشرفته سیاسی الهی (۱۰۵)	۳۷
	اهداف و آثار پیشرفت سیاسی الهی	لزوم قیام برای خدا و گواهی بر اساس قسط و عدالت در امر پیشرفت سیاسی الهی (۸)	۳۹
	پیشرفت سیاسی الهی	نزول برکات آسمان و زمین پاداش اقامه و پای‌بندی به کتب آسمانی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۶۶)	۴۰
	سیاسی الهی	پاداش مغفرت و اجر عظیم برای مومنان در امر پیشرفت سیاسی الهی (۹)	۴۲
	مجازات و آثار منفی عدم پیروی از پیشرفت سیاسی الهی	مجازات نقض پیمان الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی و ابتلای آنان به قساوت قلب و تحریف آیات الهی و فراموشی بهره‌مندیشان از تذکرات پیشین (۱۳)	۴۳
	اهداف و آثار پیشرفت سیاسی الهی	جزای فراموشی بخش‌هایی از عهد و پیمان الهی از سوی نصاری در ایجاد دشمنی و بغض بین آنان تا قیامت و محرومیت از پیشرفت سیاسی الهی (۱۴)	۴۴
		اطاعت نکردن از رهبر الهی باعث سرگردانی و تأخیر در پیشرفت سیاسی الهی (۲۴-۲۶)	۴۵

		جزای فراموشی بخش‌هایی از عهد و پیمان الهی از سوی نصاری در ایجاد دشمنی و بغض بین آنان تا قیامت و محرومیت از پیشرفت سیاسی الهی (۱۴)	۴۶
		تنها گذاشتن رهبر الهی و اهل جهاد نبودن به خاطر ترس و سستی موجب شکست و عدم امر پیشرفت سیاسی الهی (۲۴)	۴۷
	آسیب عدم تبعیت از احکام الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی	آسیب بها ندادن و کفر به احکام الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۴۴)	۴۸
		آسیب تلقی بسته بودن دست خداوند در ارائه طرح پیشرفت سیاسی (۶۴)	۴۹
	آسیب عدم تبعیت از رهبری در امر پیشرفت سیاسی الهی	تنها گذاشتن رهبر الهی و اهل جهاد نبودن به خاطر ترس و سستی موجب شکست در امر پیشرفت سیاسی الهی (۲۴)	۵۰
		آسیب اطاعت نکردن مردم از رهبر الهی موجب فاصله بین مردم و رهبر الهی و عدم پیشرفت سیاسی الهی (۲۵)	۵۱
		آسیب بهانه‌جویی مردم و عدم همراهی و تبعیت آنان از رهبر الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی (۲۲)	۵۲
	آسیب عدم تبعیت از رهبری در امر پیشرفت سیاسی الهی	آسیب تقلیل مسوولیت پیامبر صرفاً بر ابلاغ مبین پیشرفت سیاسی الهی در صورت اعراض مردم (۹۲)	۵۳
آسیب‌شناسی پیشرفت سیاسی الهی	از رهبری در امر پیشرفت سیاسی الهی	منع پذیرش سرپرستی اهل کتاب و کافران مسخره‌کننده و بازی‌گیرندگان مقدسات الهی در جامعه پیشرفته سیاسی الهی (۵۷)	۵۴
		مراقبت از آسیب بازگشت‌پذیری در پیشرفت سیاسی الهی و زیان‌کار شدن (۲۱)	۵۵
	آسیب سستی، کینه و هواپرستی مردم در پیشرفت سیاسی الهی	آسیب بازگشت به حکم جاهلیت در امر پیشرفت سیاسی الهی (۵۰)	۵۶
		تلاش شیطان برای ایجاد خصومت و دشمنی در جامعه پیشرفته سیاسی الهی با شراب و قمار و بازداشتن از نماز و یاد خدا (۹۱)	۵۷

		آسیب عافیت طلبی و خود پسندی مانع پیشرفت سیاسی قوم یهود (۲۲)	۵۸
		امتیازطلبی و انحصارطلبی از عوامل عدم پیشرفت سیاسی الهی (۱۸)	۵۹
		اصرار بر گناه و مال حرام خوردن از عمل‌های زشت مانع پیشرفت سیاسی الهی (۶۲)	۶۰

۴. تحلیل شبکه مضامین

پیش فرض پژوهش این است که پیام قرآن جهان شمول است و صرفاً برای یک زمان نیست. بنابراین این می‌تواند پیشرفت الهی سیاسی فقط مختص جامعه نبوی مطرح نباشد یا قابل تعمیم به وضعیت امروز نظام الهی مان هم باشد که در تحلیل شبکه مضامین به آن پرداختیم. جدول شبکه مضامین ۶۰ مضمون پایه و ۱۶ مضمون سازمان دهنده و ۴ مضمون فراگیر استخراج گردید و از آنجا که ۶۰ مضمون پایه مستقیم از آیات استخراج شده تحلیل چگونگی دلالت آیه بر مضمون واضح است و نیاز به تحلیل آیه نیست و همچنین چرایی تبدیل مضامین پایه به سازمان دهنده با تامل در جدول شبکه مضامین قابل درک است و در نهایت آنچه که در تحلیل شبکه مضامین حائز اهمیت است و یافته اصل مقاله به حساب می‌آید چرایی تبدیل مضامین سازمان دهنده به مضامین فراگیرنده در ادامه با محوریت ۴ مضمون فراگیر به تجزیه و تحلیل این مضامین و کشف انسجام ارتباطی بین شبکه مضامین پرداخته شده است.

۵. ارکان پیشرفت سیاسی الهی در جامعه اسلامی

ارکان پیشرفت سیاسی الهی در جامعه اسلامی که جز مضامین فراگیر می‌باشد دارای سه گزینه مضمون سازمان دهنده می‌باشد.

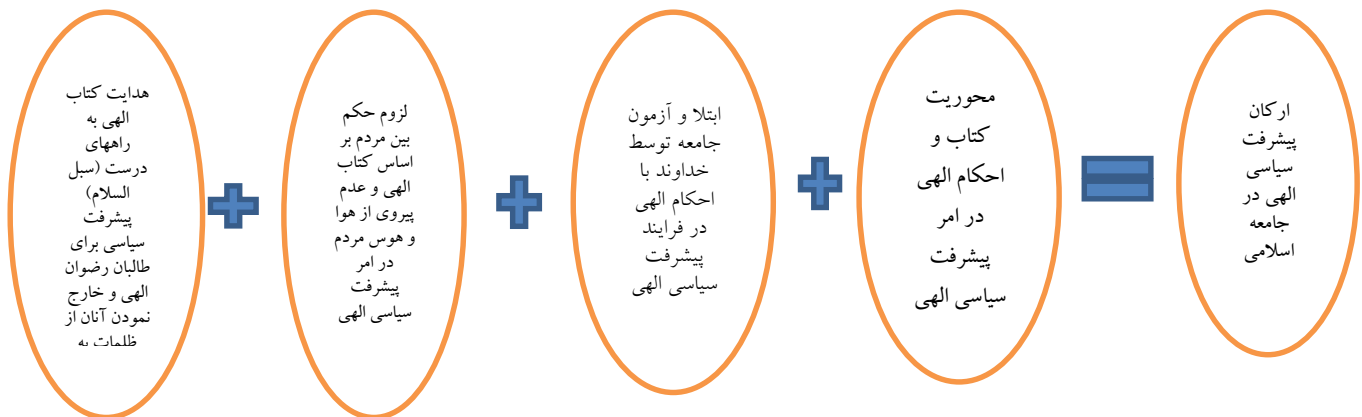
۱.۵. محوریت کتاب و احکام الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی

الف: محوریت کتاب و احکام الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی «يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَ يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَ يَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» (سوره مائده آیه ۱۶) «قرآن» را تشبیه به "نور" کرده، نشان می‌دهد که نور در آیه فوق بمعنی قرآن است.

ب: لزوم حکم بین مردم بر اساس کتاب الهی و عدم پیروی از هوا و هوس مردم در امر پیشرفت سیاسی الهی «وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَ مُهَيِّمًا عَلَيْهِ» (سوره مائده، آیه ۴۸) تقریباً تمام کتب آسمانی تکمیل کننده هم بودند. قرآن کریم به عنوان آخرین کتاب آسمانی بر تمام کتب آسمانی تسلط و برتری دارد حاکم الهی موظف است بر اساس قرآن کریم بین مردم حکم کند. (طبرسی، فضل بن حسن ابوعلی، جوامع جامع، ج ۱، ص ۳۳۴، ۱۳۷۴، انتشارات ناصر خسرو)

ج: ابتلا و آزمون جامعه توسط خداوند با احکام الهی در فرآیند پیشرفت سیاسی الهی «یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَبِئْسَ إِلَهٌ مِّنَ الصِّدِّقَاتِ تَنَالَهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ» (سوره مائده، آیه ۹۴) خداوند شما را با چیزی از شکار می‌آزماید، شکارهایی که بقدری به شما نزدیک می‌شوند که حتی با نیزه و دست می‌توانید آنها را شکار کنید و تحمل محرومیت از این شکار و چنین غذای آماده در آن زمان و برای آن مردم می‌توانست یک آزمایش بزرگ باشد (بحرانی، سید هاشم، البرهان فی التفسیر قرآن، ج ۲، ص ۳۶۲، بنیاد بعث تهران ۱۴۱۶ق، بیروت ۱۴)»

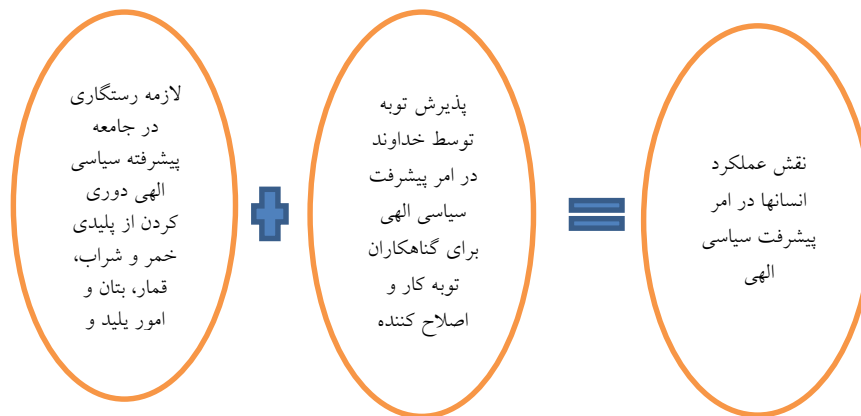

۵.۲. محوریت امام و رهبری در جامعه پیشرفته سیاسی

الف: دومین مرحله امر پیشرفت سیاسی پذیرش ولایت خدا و رسولش در جامعه اسلامی است. «وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُغْلِبُونَ» (سوره مائده آیه ۵۶) «تولی به معنای گرفتن ولی است و "الَّذِينَ آمَنُوا" افاده عهد می‌کند و در آن اشاره است به مؤمنین معهود، یعنی همان مؤمنین که در: "إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ" ذکر شد» (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۶، ص ۱۹، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق) امام و رهبر جامعه اسلامی دارای ویژگی‌های منحصر بفردی است مثل مقام عصمت و علم لدنی داشتند و لذا بر تمام مومنین واجب است از امام اطاعت کنند

ب: لزوم اطاعت از خدا و رسولش. «وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاءُ الْمُبِين» (سوره مائده آیه ۹۲) و بر حذر بودن از نواهی وی لازمه پیشرفت سیاسی می‌باشد (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۶، ص ۱۲۵، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق)

ج: بشیر و نذیر بودن پیامبر که فقط جنبه امر به معروف و نهی از منکر دارد «يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِّنَ الرَّسُولِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِن بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (سوره مائده، آیه ۹) بشیر و نذیر بودن پیامبر اسلام در امر پیشرفت سیاسی الهی بعد از فترت در نبوت فقط جنبه اتمام حجت برای آنان دارد. (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر قرآن، ج ۵، ص ۲۵۴، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق). اما برای ثبات اجتماعی و سیاسی و فرهنگی فقط با تشکیل حکومت و امامت و رهبری امت به دست می‌آید که اجازه تشکیل حکومت و حاکمیت الهی خدا به امام و جانشین پیامبر اسلام داده است.

۶. برتری الگوی پیشرفت سیاسی الهی

برتری الگوی پیشرفت سیاسی الهی که جز مضامین فراگیر می باشد. دارای هفت گزینه مضمون سازمان دهنده می باشد.

۱.۶. برتری حکم الهی در امر پیشرفت سیاسی

الف: برتری حکم الهی در امر پیشرفت سیاسی «أَفْحَكُمُ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْعُونَ؟ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ» (سوره مائده، آیه ۵۵) معنای آیه این است که وقتی این احکام و شرایع حق، از ناحیه خدا نازل شده باشد و غیر از این احکام، دیگر هیچ حکم حقی وجود نداشته باشد و هر حکمی که باشد حکم جاهلیت است (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۵۶ محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق)

ب: « لزوم هماهنگی پیشرفت سیاسی با حاکمیت الهی بر آسمانها و زمین «لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (سوره مائده آیه ۵۰) داشتن قدرت مطلق لازمه پیشرفت سیاسی الهی در جامعه می باشد و این قدرت مطلق مخصوص خداوند تبارک و تعالی است که در سایه آن جامعه به پیشرفت سیاسی دست پیدا می کند.

ج: مبسوط بودن قدرت خدا در امر پیشرفت سیاسی الهی

«وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَعْلُومَةٌ غَلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعْنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ» (سوره مائده آیه ۶۴) «غَلَّتْ أَيْدِيهِمْ» این جمله لعنت خدا به بنی اسرائیل است. چون سلب قدرت از خدا و نادیده گرفتن قدرت خدا یکی از مصادیق لعنت و دوری از رحمت خداست (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۶، ص ۳۳ محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق)

د: اکمال دین و نعمت در امر پیشرفت سیاسی الهی و رضایت خداوند از اسلام به مثابه پیشرفت سیاسی الهی است «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا» (سوره مائده آیه ۳) منظور از ایوم غدیر خم است، دشمنان اسلام هنگامی که مشاهده کردند مردی که از نظر علم و تقوا و قدرت و عدالت بعد از پیامبر ص در میان مسلمانان بی نظیر بود بعنوان جانشینی پیامبر (ص) انتخاب شد. یاس و نومیدی نسبت به آینده اسلام دشمنان را فرا گرفت (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۷۳ محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق)

۶.۲. تصدیق پیشرفت سیاسی الهی در کتب آسمانی پیشین

الف: هدایت‌گری تورات در امر پیشرفت سیاسی الهی «إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَ نُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ» (سوره مائده، آیه ۴۴) ما تورات را نازل کردیم که در آن احکام و معارف الهی و مایه هدایت وجود دارد علمای بزرگ یهود و دانشمندان بر طبق این کتاب آسمانی داوری کنند (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۴۲ محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق)

ب: لازمه صلاحیت اهل کتاب در امر پیشرفت سیاسی الهی، اقامه کتب آسمانی تورات و انجیل در جامعه است (قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ) (سوره مائده آیه ۶۸) ای اهل کتاب شما هیچ موقعیتی نخواهید داشت مگر آن زمانی که تورات و انجیل و تمام کتب آسمانی را که بر شما نازل شده بدون تبعیض و تفاوت بر پا دارید. این کتاب‌ها همه از یک مبدء صادر شده و اصول اساسی آنها یکی است، اگر چه آخرین کتاب آسمانی، کاملترین و جامعترین آنها است. (مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۵، ص ۲۵، به قلم جمعی از نویسندگان چاپخانه مهر وی. تاریخ انتشار ۱۳۸۴)

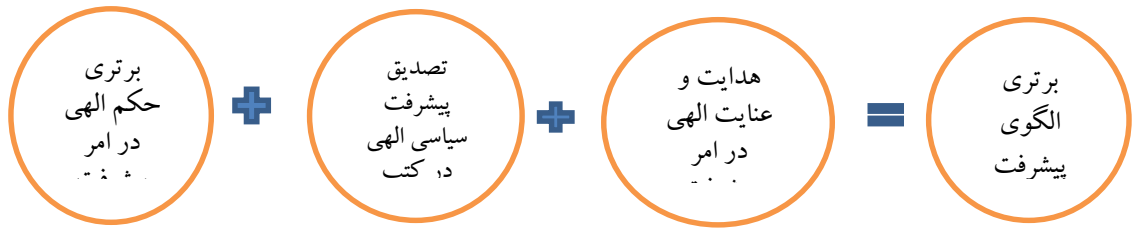
ج: تصدیق قرآن کریم بر الگوی پیشرفت سیاسی الهی در کتب آسمانی پیشین و برتری بر آنها (وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَ مُهَيِّمًا عَلَيْهِ). (سوره مائده، آیه ۴۸) ذکر " (مُهَيِّمًا عَلَيْهِ" بعد از " مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ" اشاره به همین حقیقت است یعنی اصول کتب پیشین را تصدیق و در عین حال برنامه جامع‌تری پیشنهاد می‌کند. سپس دستور می‌دهد که چون چنین است طبق احکامی که بر تو نازل شده است در میان آنها داوری کن. (فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ) (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۸۴، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق)

۳.۶. هدایت و عنایت الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی

الف: (قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ) (سوره مائده، آیه ۲۳) قرآن می‌گوید امداد های الهی در سایه ایمان و همراهی با رهبر الهی می باشد و از عوامل مهم پیشرفت سیاسی به حساب می آید. اصل وجود چنین عنایاتی در قرآن کریم بر اساس سنت نصرت الهی برای مومنان قابل قبول است. برای رهبری موجود نظام اسلامی لازم است وجود داشته باشد.

ب: عدم سخت‌گیری خداوند در امر پیشرفت سیاسی الهی و اراده خداوند برای تطهیر و اتمام نعمت (مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَ لَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَ لِيَتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ). (سوره مائده، آیه ۶) از خصوصیات مهم رهبران الهی و پیامبران این بود که آمدند تا زندگی مردم را تطهیر و نورانی کنند و آنان را از ظلمت‌هایی بیخشد.

ج: لزوم یادآوری نعمت الهی در پیشگیری از تعدی دشمنان در امر پیشرفت سیاسی الهی (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَسْطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ) (سوره مائده، آیه ۱۱) خداوند کراراً در آیات مسلمانان را به یاد نعمت‌های گوناگون و الطاف خود به آنها می‌اندازد، تا به این وسیله روح ایمان را در آنها تقویت و حس شکرگزاری و ثبات در برابر مشکلات را در آنها برانگیزد (مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۳۰۵، به قلم جمعی از نویسندگان چاپخانه مهر وی. تاریخ انتشار ۱۳۸۴).

۷. بایسته‌ها و شرایط پیشرفت سیاسی الهی

بایسته‌ها و شرایط پیشرفت سیاسی الهی که جز سومین مضامین فراگیر می‌باشد. دارای ۴ مضمون سازمان دهنده و دارای ۱۳ مضمون پایه می‌باشد (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ) (سوره، مائده آیه ۱) چون عقد- که همان عهد باشد- شامل همه پیمان‌های الهی و دینی که خدا از بندگانش گرفته می‌شود و نیز شامل ارکان دین و اجزای آن چون توحید و نبوت و معاد و سایر اصول عقائد و اعمال عبادتی و احکام تشریحی و امضایی و از آن جمله شامل عقد معاملات و غیره می‌شود (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۵۷، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق) پابندی به تقوی و عهد و پیمان الهی از مهمترین شرایط پیشرفت سیاسی در جامعه اسلامی می‌باشد.

الف: لزوم همکاری بر اساس نیکوکاری و تقوی در امر پیشرفت سیاسی الهی

«وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ» (سوره مائده، آیه ۲) طبق این اصل مسلمانان موظفند در کارهای نیک تعاون و همکاری کنند (آلوسی، السید محمود، روح المعانی فی التفسیر القرآن العظیم، ج ۳، ص ۲۳۰ دارالکتب العلمیه، بیروت، ۱۴۱۵) که موجب پیشرفت در امر سیاسی الهی در جامعه می‌گردد که نمونه آن همکاری مسلمانان در جنگ‌های صدر اسلام و ساخت مسجد النبی در مدینه می‌باشد (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۶۳، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق) البته ناگفته نماند انواع همکاری‌ها در توسعه اسلامی وجود دارد انفاق ایثار زکات امور خیریه تبرعات و وقف و... حاکم اسلامی باید قدرت استفاده از این ظرفیتها را برای محرومیت نوازی و از بین بردن فقر مطلق داشته باشد.

ب: لزوم رعایت تقوی و توکل بر خداوند در امر پیشرفت سیاسی الهی (وَاتَّقُوا اللَّهَ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ). (سوره مائده، آیه ۱۱)، مؤمن از بزرگی حوادث و مشکلات نمی‌هراسد و می‌داند تکیه‌گاهی دارد که قدرتش بالاترین قدرت‌ها است. حمایت خدا شامل حال پرهیزگاران است (ابن عاشور، محمد بن طاهر، التحریر و التنویر، ج ۵، ص ۵۸، ناشر موسسه تاریخ العربی، محل نشر بیروت،)

۱.۷. نرسیدن از مردم و کافران و صرفاً خشیت از خداوند در امر پیشرفت سیاسی الهی

الف: عدم ترس از مردم و لزوم ترس از خداوند در امر پیشرفت سیاسی الهی (فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَ اَخْشَوْنَ اللَّهَ وَ لَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا) (سوره مائده آیه ۴۴) در اجرای احکام الهی از احدی نترسند و تنها از خدای تعالی بترسند (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن ج ۵، ص ۳۴۲، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق)

ب: لزوم خشیت از خدا و نرسیدن از کافران در امر پیشرفت سیاسی الهی (فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اَخْشَوْنَ الْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ اَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْاِسْلَامَ دِينًا) (سوره مائده آیه ۳) امروز کافران از (زوال) آئین شما مایوس شدند، بنابراین از آنها نترسید و از (مخالفت) من بترسید، اگر دشمن خارجی هم شما را رها کند، دشمن داخلی وجود دارد که باید با خشیت از خدا به مقابله با او رفت. (قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۲، ص ۳۹۲، مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، چاپ ایران، تهران ۱۳۸۸)

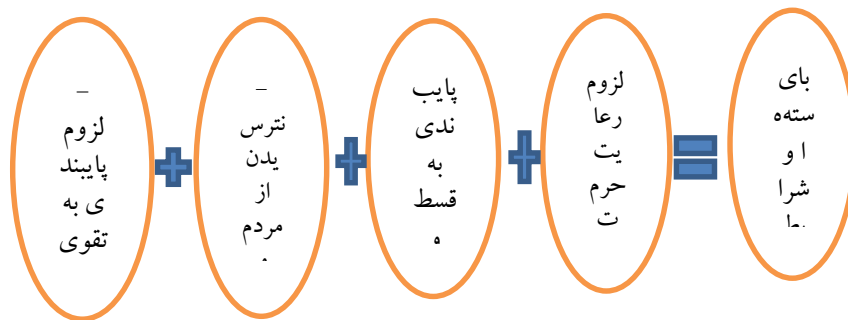
۲.۷. پای‌بندی به قسط و عدل در امر پیشرفت سیاسی الهی

الف: لزوم قیام برای خدا و گواهی بر اساس عدالت در امر پیشرفت سیاسی الهی (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ) (سوره مائده آیه ۸). از همه این‌ها بالاتر است (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۷ محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق) از اهداف مهم تشکیل حکومت در جامعه اسلامی اجراء عدالت در جامعه است.

ب: لازمه رستگاری در جامعه پیشرفته سیاسی الهی دوری کردن از پلیدی خمر و شراب، قمار، بتان و امور پلید و ناشایست (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (سوره مائده آیه ۹۰) کلمه "انما" در آن بکار رفته. از این جهت که مشتمل است بر بیان مفسادی که بر آشامیدن شراب مترتب است، (طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن ج ۶، ص ۱۱۷، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق) لذا در جامعه اسلامی دوری از هر پلیدی موجب پیشرفت در امر سیاسی الهی می‌گردد.

۳.۷. لزوم رعایت حرمت انسان‌ها در امر پیشرفت سیاسی الهی

حرمت انسان و حرام بودن قتل نفس در جامعه پیشرفته سیاسی الهی (مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا) (سوره مائده آیه ۳۲) اگر یک فرد از این نوع کشته شود خلقت خدا تباه شده، و غرض خدای سبحان که بقای انسانیت نسل بعد از نسل بود و شخص قاتل که در مقام معارضه و منازعه با مقام ربوبی بر آمده (طبا طبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن ج ۵، ص ۳۱۵، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق) بنابراین اهمیت دادن به نفس از عوامل مهم پیشرفت در جامعه سیاسی الهی است

۸ اهداف و آثار پیشرفت سیاسی الهی

اهداف و آثار پیشرفت سیاسی الهی جز چهارمین مضمون فراگیر می‌باشد که دارای سه مضمون سازمان‌دهنده و هشت مضمون پایه می‌باشد

۱.۸. لزوم قیام برای خدا و گواهی بر اساس قسط و عدالت در امر پیشرفت سیاسی الهی

الف: (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ) (سوره مائده آیه ۸). عدالت پیشه کنید که به پرهیزگاری نزدیکتر است. "(اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى)". و از آنجا که عدالت مهمترین رکن تقوا و پرهیزگاری است (طبا طبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۷، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق)

ب: نزول برکات آسمان و زمین پاداش اقامه و پای‌بندی به کتب آسمانی در امر پیشرفت سیاسی الهی

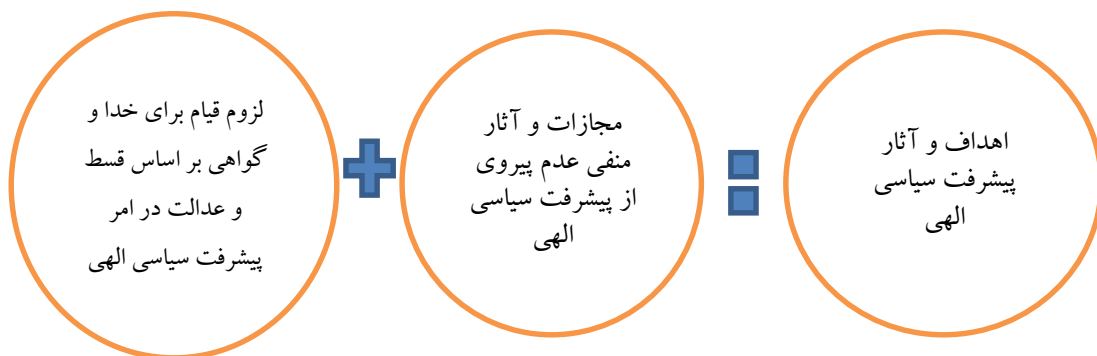
(وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِنَ الرِّبِّهِمْ) (سوره مائده آیه ۶۶) اگر اهل کتاب به دستوراتی که در دست داشتند عمل می کردند به نعمت های آسمانی و زمینی متنعم می شدند (وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) (سوره اعراف آیه ۹۶) ایمان و رعایت تقوی موجب نزول برکات آسمانی و زمینی می شود. (رضایی اصفهانی، محمدعلی، تفسیر قرآن مهر، ج ۵، ص ۱۷۳، پژوهشهای تفسیر و علوم قرآن - قم - ایران ۱۳۸۷-۱۳۸۸ هجری شمسی)

۸.۲ مجازات و آثار منفی عدم پیروی از پیشرفت سیاسی الهی

الف: مجازات نقض پیمان الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی (بِمَا نَفَضْتَهُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ يَحَرُّونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ) (سوره مائده آیه ۱۳) در حقیقت آنها به جرم پیمان شکنی با این دو مجازات، کیفر دیدند، هم از رحمت خدا دور شدند، و هم افکار و قلوب آنها متحجر و غیر قابل انعطاف شد (وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ) بعید نیست آنچه بدست آنها آمد بخشی از کتاب واقعی موسی (ع) بود که با خرافات زیادی آمیخته شده بود و این تحریف خود موجب عدم پیشرفت امر سیاسی الهی در جامعه اسلامی می باشد.

ب: اطاعت نکردن از رهبر الهی باعث سرگردانی و تأخیر در پیشرفت سیاسی الهی (قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنُذَخُّهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ) (سوره مائده آیات ۲۴-۲۶) بنی اسرائیل جسارت را در مقابل پیامبر خود به حد اکثر رسانیده بودند، از طرف خداوند بموسی چنین وحی فرستاده شد که: "این جمعیت از ورود در این سرزمین مقدس که مملو از انواع مواهب مادی و معنوی بود تا چهل سال محروم خواهند ماند" علاوه بر این چهل سال باید در بیابانها سرگردان باشند (مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۳۴۲، به قلم جمعی از نویسندگان چاپخانه مهری. تاریخ انتشار ۱۳۸۴)

ج: جزای فراموشی بخش هایی از عهد و پیمان الهی از سوی نصاری در ایجاد دشمنی و بغض بین آنان تا قیامت و محرومیت از پیشرفت سیاسی الهی (فَبِمَا نَفَضْتَهُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً) (سوره مائده آیه ۱۴) ریشه‌ی اختلافات و دشمنی‌ها، فراموش کردن دستورات الهی است. (رضایی اصفهانی، محمدعلی، تفسیر قرآن مهر، ج ۵، ص ۷۴، پژوهشهای تفسیر و علوم قرآن - قم - ایران ۱۳۸۷-۱۳۸۸ هجری شمسی)

۹- آسیب شناسی پیشرفت سیاسی الهی

آسیب شناسی پیشرفت سیاسی الهی جز پنجمین مضمون فراگیر می باشد که دارای سه مضمون سازمان دهنده، چهارده مضمون

پایه می باشد

الف: آسیب عدم تبعیت از رهبری در امر پیشرفت سیاسی الهی در ذیل آیات ۲۴ و ۲۵ سوره مائده بیان گردید

ب: آسیب اطاعت نکردن مردم از رهبر الهی موجب فاصله بین مردم و رهبر الهی و عدم پیشرفت سیاسی الهی) که قبلاً ذیل آیه

۲۵ سوره مائده بیان گردید.

ج: مسخره کردن مقدسات الهی توسط کافران در جامعه پیشرفته سیاسی الهی (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ) (سوره مائده آیه ۵۷). و در پایان آیه با جمله " و اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُتُمَ مُؤْمِنِينَ"، موضوع را تاکید کرده که " طرح دوستی با آنان با تقوا و ایمان سازگار نیست" (المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۶، ص ۲۷، محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق).

۱.۹. آسیب سستی، کینه و هواپرستی مردم در پیشرفت سیاسی الهی

الف: مراقبت از آسیب بازگشت پذیری در پیشرفت سیاسی الهی (یا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا

عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ) (سوره مائده آیه ۲۲)، بنی اسرائیل مرتباً و دائماً در حال سرپیچی از دستورات و فرامین حضرت موسی بودند. و تبعیت از هوا و هوس خود می کردند (طبا طبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۹۳ محل نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ه ق) لذا موسی آنها را فاسق لقب داد.

ب: آسیب عافیت طلبی و خودپسندی مانع پیشرفت سیاسی

(قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّا لَنُذٰخِلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا) «سوره مائده آیه ۵۲» قوم بنی اسرائیل به موسی گفتند تو به همراه پروردگارت

بروید با مردم این سرزمین قتال کنید ما همین جا نشستیم (إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي) موسی بیان می دارد از ناتوانی برای وادار کردن مردم بر قبول دعوتی که برایشان آورد.

ج: اصرار بر گناه و مال حرام خوردن از عمل های زشت مانع پیشرفت سیاسی الهی (وَ تَرَىٰ كَثِيرًا مِنْهُمْ يَسْرِعُونَ فِي الْأَثْمِ وَ

الْعُدْوَانِ وَ أَكَلِهِمُ السُّحْتَ) (سوره مائده آیه ۶۲) یعنی آن چنان آنها در راه گناه و ستم گام بر می دارند که گویا به سوی اهداف افتخار آمیزی پیش می روند، و بدون هیچگونه شرم و حیا، (مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۴۴۵، به قلم جمعی از نویسندگان چاپخانه مهری، تاریخ انتشار ۱۳۸۴)

د: آسیب دخالت دادن حب و بغض ها و کینه با دیگران در خروج از عدالت در امر پیشرفت سیاسی الهی (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ). (سوره مائده آیه ۸) (رضایی اصفهانی، محمد علی، تفسیر مهر قرآن، ج ۵، ص ۶۰، پژوهشهای تفسیر و علوم قرآن - قم - ایران ۱۳۸۷-۱۳۸۸ هجری شمسی)

۲.۹. آسیب عدم تبعیت از احکام الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی

الف: آسیب بهاء ندادن و کفر به احکام الهی در امر پیشرفت سیاسی الهی (وَ لَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ

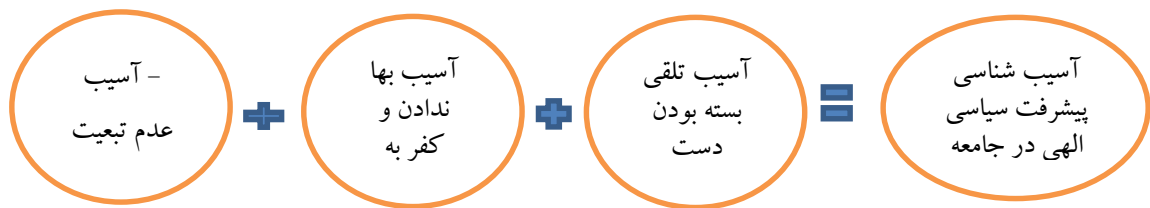
اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) (سوره مائده آیه ۴۴) آیات مرا به بهای اندک مفروشید. و هر که بر وفق آیاتی که خدا نازل کرده است حکم نکند، کافر است در حقیقت سرچشمه کتمان حق و احکام خدا یا ترس از مردم و عوامزدگی است و یا جلب منافع شخصی و هر کدام باشد نشانه ضعف ایمان و سقوط شخصیت است. (عروسی الحویزی، عبد علی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین،

ج ۱، ص ۳۶۵: مصحح رسولی، هاشم: ۱۴۱۵ هجری قمری)

ب: آسیب تلقی بسته بودن دست خداوند در ارائه طرح پیشرفت سیاسی

(قَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ) (سوره مائده، آیه ۶۴) این آیه اشاره به اعتقادی است که یهود در باره مسأله قضا و قدر و سرنوشت و تفویض داشتند و معتقد بودند که در آغاز خلقت خداوند همه چیز را معین کرده و حتی خود خدا هم عملاً نمی تواند تغییری در آن ایجاد کند خداوند در پاسخ آن ها می گوید: " دست آنها در زنجیر باد، و به خاطر این سخن ناروا از رحمت خدا بدور گردند". (عُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَ أَلْعَنُوا بِمَا قَالُوا) سپس برای ابطال این عقیده ناروا می گوید: هر دو دست خدا گشاده است، و هر گونه بخواهد و به هر کس بخواهد می بخشد. (عروسی الحویزی، عبد علی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۳۶۵: مصحح رسولی، هاشم: ۱۴۱۵ هجر قمری)

نتیجه: با نگاه سیاسی تحلیلی با روش کیفی تحلیل به مضمون به سوره مائده جدول شبکه مضامین بدست آمده شامل ۶۰ مضمون پایه و ۱۶ مضمون سازمان دهنده و ۴ مضمون فراگیر استخراج گردید که بدنه اصلی مقاله چهار مضمون فراگیر تشکیل می دهد. (ارکان پیشرفت سیاسی الهی، برتری الگوی پیشرفت سیاسی الهی، شرایط و بایسته های پیشرفت سیاسی الهی، اهداف و آثار پیشرفت سیاسی الهی) و با تجزیه و تحلیل این مضامین و کشف انسجام ارتباطی بین شبکه مضامین ما به نتیجه نهایی (الگوی پیشرفت سیاسی الهی در جامعه اسلامی در سوره مائده) می رسیم. نتیجه ای که حاصل شد. در دو محور خلاصه می شود.

الف: جامعه ای با محوریت خدا و امام و کتب آسمانی برای مخاطب به تصویر می کشد.

ب: جامعه بدون خدا و امام و کتاب آسمانی برای مخاطب به تصویر می کشد

انتخاب هر کدام با مخاطبین است پس بنابراین در جامعه اسلامی کتاب اولین رکن مهم از ارکان امر پیشرفت سیاسی الهی است و برای اقامه کتاب در جامعه اسلامی رسول و امام قرار داد به امام جامعه نقش محوری و اصلی داد و اطاعت از امام را بر همگان واجب نمود. به امام ویژگی های منحصر بفردی مثل مقام عصمت و علم لدنی و کرامت و معجزه داد. تا دیگران برابر او سر تسلیم فرود آورند.

اما دومین رکن پیشرفت سیاسی برتری الگوی پیشرفت سیاسی می باشد. با برتری حکم الهی و حاکمیت الهی بر آسمان ها و زمین و اعتقاد به اینکه قدرت خدا مافوق همه قدرت هاست و اعتقاد به اینکه تنها جانشین خدا که خلیفه خدا در زمین است می تواند فرمان های الهی را در قالب دین کامل که همان اسلام می باشد به اجرا در آورد.

اما در مقابل آن نقض پیمان الهی و اطاعت از رهبر نکردن موجب قساوت قلب و تحریف در دین می گردد و لازمه آن عدم پیشرفت سیاسی الهی در جامعه می گردد موجب عدم پیشرفت سیاسی و تسلط کافران بر مؤمنین می شود و تمام مقدسات آنان مورد تمسخر قرار می گیرد موجب عدم پیشرفت سیاسی الهی در جامعه اسلامی می شود و موجب سقوط یک جامعه الهی می گردد. چون که خدا در این جامعه جایگاهی ندارد و احکام اسلام و دین اجرا نمی گردد در نتیجه مردم دائماً به سمت هوای و هوس خود گام بر می دارند.

قرآن الکریم: « ترجمه آیات از آیه الله مکارم شیرازی بوده است.»

- ۱- ابن عاشور، محمد بن طاهر، التحرير و التنوير، ناشر موسسه التاريخ العربی، محل نشر بیروت، بی تا
 - ۲- ابن منظور، محمد بن مکرم، جمال الدین، ۱۴۰۵ق، لسان العرب، قم، نشر ادب حوزه،
 - ۳- آلوسی، السید محمود، ۱۴۱۵، روح المعانی فی التفسیر القرآن العظیم، دارالکتب العلمیه، بیروت،
 - ۴- البحرانی، السید هاشم، ۱۴۱۶ ه ق، البرهان فی التفسیر القرآن، تهران، بنیاد بعثت،
 - ۵- پروفیسور برتران، بدیع، توسعه سیاسی، ترجمه غلامرضا، خواجه سروی، سال ۱۳۸۰ انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی،
 - ۶- بهجت پور، عبدالکریم، ۱۳۹۴ ه. ش، شناخت نامه تنزیلی سوره های قرآن کریم، قم - ایران،
 - ۷- جوادی آملی، عبدالله، پاییز ۱۳۹۲، تسنیم، قم، موسسه نشر و انتشارات اسراء،
 - ۸- جوامع الجامع، ۱۳۷۲. دانشگاه تهران، انتشارات ناصر خسرو، تهران،
 - ۹- الراغب الاصفهانی، الشیخ محمد، ۱۴۱۶ ه ق. المفردات الراغب الاصفهانی، تحقیق عدنان داوودی، بیروت، دار الشامیه،
 - ۱۰- رضایی اصفهانی، محمد علی، ۱۳۸۷ش، تفسیر مهر، پژوهشهای تفسیر و علوم قرآن، قم، چاپ ایران، نوبت ۱
 - ۱۱- زحیلی، وهبه، التفسیر المنیر، سال چاپ: ۱۳۹۵، مترجم: دکتر عبدالله خاموش هروی سید جمال الدین ج ۷، ص ۱۵ انتشارات: شیخ الاسلام احمد جام،
 - ۱۲- الطباطبائی، محمد حسین، ۱۴۱۷ ه ق، لمیزان فی تفسیر القرآن، قم، دفتر انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم،
 - ۱۳- عابدی و جعفری، سال ۱۳۹۰، روش تحقیق، ص ۱۵۸،
 - ۱۴- عروسی الحویزی، عبد علی بن جمعه، ۱۴۱۵ هجری قمری، تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۳۶۵: مصحح رسولی، هاشم؛
 - ۱۵- قاضی زاده، کاظم، سال نشر ۱۳۸۹، سیاست و حکومت در قرآن،
 - ۱۶- قرائتی، محسن، ۱۳۸۸، تفسیر نور، مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، تهران، چاپ ایران،
 - ۱۷- قوام، عبد العلی، ۱۳۷۴، نقد نظریه های نوسازی و توسعه سیاسی، تهران، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۵-المصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، بی تا
 - ۱۸- مکارم شیرازی، ناصر، تاریخ انتشار، ۱۳۸۴ تفسیر نمونه، به قلم جمعی از نویسندگان چاپخانه مهری.
 - ۱۹- میرچراغخانی، حسین (بهار ۱۳۸۹) مقاله کشف دلالتهای اجتماعی و سیاسی سوره نمل، پژوهشهای قرآنی، نوبت بیست و چهارم،
 - ۲۰- جاوید، رقیه، (سال ۱۳۹۵) مقاله تحلیل محتوی مضمون «مردم» در اندیشه سیاسی امام خمینی،
- 1- **Ibn Ashur, Muhammad Bin Tahir, Tahrir and al-Tanweer, Publisher of Al-Tarikh Al-Arabi Institute, Beirut Publishing House, Bita**
 - 2- **Ibn-Manzoor, Muhammad bin Makram, Jamal-al-Din, ۱۴۰۵AH, Lasan al-Arab, Qom, publishing Adab Hozha.**
 - 3- **Alousi, Al-Sayyid Mahmud, ۱۴۱۵, Ruh al-Ma'ani fi al-Tafsir al-Qur'an al-'Azeem, Dar al-Kitab al-Alamiya, Beirut.**
 - 4- **Al-Bahrani, Al-Sayyid Hashim, ۱۴۱۶AH, Al-Burhan fi al-Tafsir al-Qur'an, Tehran, Banbad Baath.**
 - 5- **Professor Bertran, Badie, political development, translated by Gholam Reza, Khaje Sarvi, ۲۰۱۰, Pezohshkade Strategic Studies Publications.**
 - 6- **Behjatpour, Abdul Karim, ۱۳۹۴AH. Sh., Identification letter of the download of the Surahs of the Holy Quran, Qom - Iran,**

- 7- Javadi Amoli, Abdullah, Fall ۲۰۱۳, Tasnim, Qom, Esra Publishing House.
- 8- Jameed Al Jame, ۱۳۷۲. University of Tehran, Nasser Khosrow Publications, Tehran.
- 9- Al-Raghib Al-Isfahani, Al-Sheikh Muhammad, ۱۴۱۶AH. Al-Mufardat al-Raghib al-Isfahani, research by Adnan Davoudi, Beirut, Dar al-Shamiya.
- 10- Rezaei Esfahani, Mohammad Ali, ۱۳۸۷, Tafsir Mehr, Researches on Tafsir and Sciences of the Qur'an, Qom, Iran Press, Nobat ۱
- 11- Zaheili, Wahba, al-Tafseer al-Munir, year of publication: ۲۰۱۵, translator: Dr. Abdullah Kashmus Haravi Sey
- 12- Tabatabai, Mohammad Hossein, 1417 AH, Lamizan fi Tafsir al-Qur'an, Qom, Publications Office of the Madrasin Community of the Alima Hozha of Qom.
- 13- Abedi and Jafari, 1390, research method, p. 158.
- 14- Arusi al-Hawizi, Abd Ali bin Jama'ah, 1415 AH, Tafsir Noor al-Saqlain, vol. 1, p. 365: Masaheh Rasouli, Hashim:
- 15- Ghazizadeh, Kazem, year of publication 1389, politics and governance in the Quran.
- 16- Qaraati, Mohsen, 1388, Tafsir Noor, Cultural Center of Lessons from the Qur'an, Tehran, Iran Press.
- 17- Qavam, Abdul Ali, 1374, Criticism of the theories of modernization and political development, Tehran, Shahid Beheshti University Printing and Publishing Center, 15- Al-Mustafavi, Hassan, Researching the words of the Holy Quran, Ministry of Culture and Islamic Guidance, first edition, B.yed Jamaluddin, vol.۷, p.۱۵, published by: Shaykh al-Islam Ahmad Jam.
- 18- Makarem Shirazi, Nasser, publication date, ۱۳۸۴, a sample interpretation, written by a group of authors from Mehrafi Printing House.
- 19- ۱۷- Mircharaghkhani, Hossein (Spring ۲۰۰۹), the article exploring the social and political implications of Surah Namal, Quranic researches, the twenty-fourth turn,
- 20- ۱۸- Javid, Ruqiyeh, (۲۰۱۵) Content analysis article on the theme of "people" in Imam Khomeini's political thought